

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

Lärarförbundet

En rapport om lärarstudenternas åsikter om lärarutbildningen

Mars 2006

Förord

Lärarutbildningen är under debatt – inte minst sedan Högskoleverkets utvärdering i mars 2005. Det är bra. Lärarutbildningen ska granskas och debatteras. För oss som företräder professionen har utbildningen högsta prioritet. När det gäller vissa inslag i utbildningen kan vi se tydliga behov av utveckling, samtidigt som vi vill betona att vi står bakom lärarutbildningens grundläggande struktur. Men det är viktigt att den genomförs och implementeras på ett korrekt och bra sätt. En lärarutbildning av högsta kvalitet är avgörande för om yrket ska locka de bästa studenterna att vilja bli lärare och avgörande för om eleverna ska nå målen.

Med anledning av de resultat som presenteras i denna rapport kräver vi att lärosätena ser över och kvalitetssäkrar det allmänna utbildningsområdet. Vidare måste lärosätena förbättra kommunikationen med skolhuvudmännen. Inga viktiga kompetensområden får falla mellan stolarna. Slutligen förväntar vi oss att lärosätena lever upp till examensmålen, vilket innebär satsningar på områdena läs-, skriv- och matematikinläring, konflikthantering och betygsättning.

2006 är ett valår och skolan är en valfråga. I diskussionen kring lärarutbildningen ser vi fram mot resultatet av regeringens utredning om en auktorisation för lärare. En auktorisation kommer att bidra till att kvalitetssäkra yrket och öka förtroendet från elever, föräldrar och samhället i övrigt. Vi ser även auktorisation som en åtgärd för att stärka lärarutbildningen, genom att utbildningen bildar basen för den profession som auktorisationen stärker.

Metta Fjelkner
Lärarnas Riksförbund

Eva-Lis Preisz
Läraryrket

Sammanfattning

I januari 2006 tog ytterligare en kull studenter examen från den nya lärarutbildningen. I november 2004 gjorde SIFO, på uppdrag av Lärarnas Riksförbund, en undersökning om vad lärarstudenterna tyckte om sin lärarutbildning. Föreliggande undersökning har genomförts av Exquiro Market Research och på uppdrag av Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund.

Vi kan notera en markant förbättring när det gäller studenternas övergripande åsikter om lärarutbildningen. 76 procent ger nu utbildningen godkänt, jämfört med 62 procent i den förra undersökningen. Andelen som ger lärarutbildningen underbetyg har minskat från 20 procent till åtta, och över hälften anger nu att utbildningen har ökat viljan att arbeta som lärare.

Årets undersökning visar att studenterna fortsatt är klart mer nöjda med sina ämnesstudier än med det allmänna utbildningsområdet. 54 procent anger att de är mycket nöjda med ämnesstudierna, jämfört med 18 procent när det gäller allmänna utbildningsområdet. För det senare området gäller dessutom att nästan en tredjedel är missnöjda. Denna kritik finns oavsett vilken skolform som studenterna inriktat sig mot.

Det allmänna utbildningsområdet infördes i den nya lärarutbildningen år 2001. Tanken är att det ska ge de blivande lärarna, oavsett var i skolsystemet de ska arbeta, kunskaper och färdigheter som är centrala för läraryrket. Det allmänna utbildningsområdet får dock inte bli så allmänt att flera grupper av blivande lärare uppfattar innehållet som irrelevant.

Studenternas svar visar på brister på en rad områden inom det allmänna utbildningsområdet. 56 procent anger att de inte fått någon utbildning alls i konflikthantering, vilket är en försämring jämfört med förra årets undersökning (48 procent). 50 procent har inte fått utbildning i utvecklingssamtal och 54 procent har inte fått utbildning i föräldrakontakt.

Förmågan att utforma skriftliga prov är viktig, kanske framförallt för lärare med inriktning mot grundskolans senare år och gymnasieskolan. Här är resultatet nedslående. Av dessa lärare anger 58 procent att de inte fått någon sådan utbildning.

Mer än var fjärde lärarstudent som avser att arbeta i grundskolans tidigare år anger att de inte har fått tillräcklig utbildning i att lära eleverna läsa, skriva och räkna. Endast 17 procent av studenterna anser att de har fått tillräcklig utbildning i betygsättning och nästan hälften (45 procent) har angett att de inte fått någon utbildning alls. Denna utveckling måste vändas. Regeringen har, efter de rapporter och utvärderingar som uppmärksammade dessa problem våren 2005, infört förändringar av examensmålen. Nu förutsätter vi att högskolorna kommer att behandla dessa områden djupare än vad som uppenbart görs idag.

Studenternas synpunkter om det allmänna utbildningsområdet bekräftas till stora delar av Högskoleverkets utvärdering. Att utveckla kurser som upplevs som lika meningsfulla och krävande för alla studenter är en utmaning, en utmaning som måste klaras av i samarbete mellan lärosätena och kommunerna, och andra huvudmän, som har delat ansvar för utbildningen.

Teoretiska inslag inom centrala områden för läraryrket måste följas av tillämpning inom den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, där kommunerna måste ta sitt ansvar. Teori måste

integreras med praktik för att kunskapen ska bli användbar. Först när lärarutbildningen innehåller denna koppling kommer den att upplevas som riktigt värdefull och först då kan intentionerna med den nya utbildningen fullt ut uppfyllas. Högskolorna måste ha överblicken och nu på allvar vidta åtgärder för att lösa problemen med denna del av utbildningen.

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Sammanfattning	3
Innehållsförteckning.....	5
1.0 Inledning.....	6
1.1 Syfte och disposition	6
1.2 Metod	6
1.3 Grundfakta.....	8
1.4 Analys.....	9
2.0 Examensmålen och kompetensområden	9
2.1 Vilka mål anser studenterna att de har uppnått?	10
2.2 Vilka mål anser studenterna är viktiga?	10
2.3 Kompetensområden.....	10
2.4 Analys.....	11
3.0 Det allmänna utbildningsområdet (AUO) och ämnesstudierna	13
3.1 Studenternas åsikter om det allmänna utbildningsområdet (AUO) och ämnesstudierna.....	13
3.2 Studenternas åsikter om den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) inom AUO och ämnesstudierna	13
3.3 Analys.....	15
4.0 Studenternas åsikter om examinationsformer i kurserna under allmänna utbildningsområdet (AUO).....	16
4.1 Vilka examinationsformer som är vanligast.....	16
4.2 Vad anser studenterna om kravnivån	17
4.3 Vilka examinationsformer föredrar studenterna	17
4.4 Analys.....	18
5.0 Övergripande om lärarutbildningen	18
5.1 Analys.....	19

1.0 Inledning

Hösterterminen 2001 sjuksattes den nya lärarutbildningen och i december 2004, efter 3,5 år på högskolan och 140 högskolepoäng, tog de första studenterna sin examen. Med anledning av detta genomförde Lärarnas Riksförbund en undersökning om vad dessa studenter ansåg om sin lärarutbildning. Undersökningen publicerades i mitten på november 2004. Undersökningen visade att studenterna var kritiska till lärarutbildningens kvalitet. I mars 2005 publicerades Högskoleverkets utvärdering av den nya lärarutbildningen. Högskoleverkets granskning visade på allvarliga brister. Följden av HSVs utvärdering blev att regeringen ändrade i examensmålen för lärarexamen. Man lade till mål kring diskriminering¹, läs-, skriv- och matematikinläring² och kunskaper om betygsättning³.

1.1 Syfte och disposition

Syftet med enkäten är att undersöka vad lärarstudenterna anser om sin utbildning. Enkäten, från 2004, har utökats med frågeställningar utifrån HSVs utvärdering samt att studenter med examen mot grundskolans senare år och gymnasieskolan finns med i undersökningen. Den är även en uppföljning av ovan nämnda undersökning från 2004. Frågorna kan delas upp i fem avdelningar. Efter det inledande kapitlet kommer ett avsnitt där studenternas åsikter om examensmålen och olika kunskaps- och kompetensområden redovisas. Ett avsnitt handlar om åsikter kring det allmänna utbildningsområdet och ämnesstudierna. Efter HSVs utvärdering har vi ett särskilt avsnitt med studenternas åsikter kring examinationsformerna. Slutligen finns det en avdelning som tar upp de övergripande åsikterna kring lärarutbildningen.

Studenternas åsikter redovisas i tabellform och i slutet av varje kapitel analyseras hela avsnittet.

1.2 Metod

Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet har uppdragit åt Exquiro Market Research att genomföra en enkätundersökning. Urvalet har genomförts enligt följande:

1. Från fyra lärosäten (Göteborg, Halmstad, Borås, Trollhättan/Vänersborg/Uddevalla) har Exquiro Market Research fått adresserna till de lärarstudenter som tagit examen ht 2005, och som började lärarutbildningen hösten 2001 och hösten 2002. Sammantaget var det 840 studenter som ingick i detta urval. Då svarsfrekvensen från dessa orter blev låg kommer inga statistiskt säkerställda slutsatser att kunna dras beträffande respektive ort.

2. För att kunna dra slutsatser om lärarutbildningen generellt har vi även gjort ett urval på övriga lärosäten. Det har skett genom våra studeranderegister och består av ett urval av dem som börjat lärarutbildningen ht 2001 och ht 2002 och som avser att ta examen ht 2005. Urvalet omfattar 700 studenter. Se tabell nedan för den totala urvalsramen.

¹ "Orientera sig om, förmedla, förankra och tillämpa gällande regelverk som syftar till att förebygga och motverka diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever."

² "Studenten skall därutöver ha kunskap om betydelsen av läs- och skrivinläring och om matematikens betydelse för elevers kunskapsutveckling. För att få lärarexamen med inriktning mot undervisning i förskola, förskoleklass och grundskolans tidigare år skall studenten ha fördjupad kunskap i läs- och skrivinläring och i grundläggande matematikinläring."

³ "För att få lärarexamen med inriktning mot grundskolans senare år och i gymnasieskolan skall studenten ha fördjupad kunskap i att analysera och bedöma elevers kunskapsutveckling samt ha god kunskap i betygsättning."

Tabell 1

Urvalet av studerande

	Antal studenter i urval	Totalt antal studenter
Borås	219	219
Göteborg	404	814
Halmstad	95	96
Trollhättan/Vänersborg/Uddevalla	122	122
Övriga studenter	700	3 059
Totalt	1 540	4 310

Tabell 2

Svarsfrekvens och bortfall

	Antal
Bruttourval	1 540
Åter avsändare	9
Nettourval	1 531
Inkomna ej ifyllda enkäter	2
Antal svar	839
Antal svar som ”passerade” kontrollfrågan	589

55 procent av studenterna i urvalet besvarade enkäten. Det relativt höga bortfallet kan delvis förklaras av att datainsamlingen skedde relativt tätt inpå julhelgen och att datainsamlingsperioden blev relativt kort. Enkäten inleddes med en kontrollfråga om studenten beräknade att ta examen vt 05 och denna fråga kan ha bidragit till den låga svarsfrekvensen. Det främsta skälet till bortfallet är troligtvis att många studenter avstått att besvara enkäten på grund av att de inte ska slutföra sina studier vid årsskiftet och att enkäten därmed inte riktade sig till dem. Det innebär att många av de studenter som inte svarat inte heller tillhör målpopulationen. Av de inkomna svaren kan vi konstatera att 250 personer inte ingår i målpopulationen. Ytterligare en svårighet med totalurvalet är högskolornas bristande kontroll på vilka som tar examen och vilka som har terminer kvar att läsa. Detta bidrar till att målpopulationen blir svår att säkerställa.

Viktade resultat

Bruttourvalet av studenter är inte representativt för landet som helhet. Svaren har därför viktats enligt följande:

Tabell 3

Studieort	Antal	Totalt antal	Vikt vid beräkning
Borås	219	219	0,051
Göteborg	404	814	0,189
Halmstad	95	96	0,022

Trollhättan/Vänersborg/Uddevalla	122	122	0,028
Övriga studenter	700	3 059	0,710
Totalt	1 540	4 310	1,00

Även de segmenterade resultaten (till exempel resultat uppdelade på kön eller ålder) är viktade för att de ska spegla hela landet. Eftersom resultaten är viktade redovisas svaren enbart i procent och inte i antal.

Två lärosäten är inte med i urvalet. Det är Malmö högskola och Högskolan i Skövde. Malmö är inte med i urvalet därför att utbildningen i Malmö inte använder sig av den terminologi som propositionen anger och som de övriga lärosätena använder. Skövde har inte kommit med i urvalet då det skett ett frånfall i hanteringen av adressetiketterna.

På många frågor har en sexgradig skala använts och resultatet redovisas i tabeller med relativa tal. De relativa talen bygger på följande tolkning: om studenterna har angett 1 eller 2 har det tolkats som att studenterna anser att de till exempel inte har uppnått examensmålet. Har studenterna angett 5 eller 6 har det tolkats som att studenterna instämmer i att man uppnått målet. Skattningen 3 och 4 tolkas som ett mittenvärde.

Samtliga resultat är redovisade i procentuella andelar om inte annat anges. Talen i tabellerna återger alltid procentuella andelar av de respondenter som besvarade den aktuella frågan. Om inte summan i tabellraderna uppgår till 100 procent beror det på avrundning.

1.3 Grundfakta

Av målgruppspopulationen var 14 procent män och 86 procent kvinnor. Detta bekräftar ännu en gång att läraryrket är ett kvinnodominerat yrke. 35 procent av dem som svarat på enkäten är över 30 år och cirka 33 procent är mellan 25 och 29 år. 32 procent är yngre än 24 år, vilket indikerar att de påbörjade sin utbildning relativt snabbt efter avslutade gymnasiestudier. Genomsnittsåldern var 29 år. 96 procent av de svarande var födda i Sverige och 88 procent hade föräldrar som var födda i Sverige. När det gäller föräldrarnas utbildningsbakgrund har drygt en tredjedel av föräldrarna endast gått grundskola. Ungefär en fjärdedel av föräldrarna har gått på högskolan.

Tabell 4 nedan, visar studenternas examensinriktning gällande skolform fördelat i procent av det totala antalet svarande. Här har studenterna kunnat kryssa för mer än ett alternativ, då det är vanligt med dubbla behörigheter, exempelvis mot förskola och grundskolans tidigare år. Av den anledningen överstiger summan av procentandelarna 100 i tabell 4. Studenterna har också fått kryssa för den skolform de skulle vilja arbeta i (ett svarsalternativ).

Tabell 4

	Vilken typ av verksamhet är din examen inriktad mot?	Inom vilken skolform/vilket område skulle du helst vilja arbeta?
Förskolan	32	17
Fritidshem	17	3
Grundskolans tidigare år	55	46

Grundskolans senare år	26	18
Gymnasieskolan	20	16
Vuxenutbildningen	4	1

Det visar sig att fler än hälften, 55 procent, kommer att ha en examen med inriktning mot grundskolans tidigare år, och var femte mot gymnasieskolan. Den skolform som verkar vara mest attraktiv som arbetsplats är grundskolans tidigare år. Nästan hälften, 46 procent, vill arbeta här efter studierna. Var sjätte vill söka sig till förskolan och en procent till vuxenutbildningen. Av de studenter som har en examen med inriktning mot förskolan önskar knappt hälften arbeta inom förskolan. Grundskolans tidigare år ser alltså generellt ut att vara ett attraktivt val för dem som i dag utbildar sig till lärare. Detta stämmer överens med de undersökningar Högskoleverket tidigare gjort om studenternas val.⁴

1.4 Analys

Analysen av det senaste årets prognoser från Statistiska Centralbyrån och Skolverket över arbetsmarknaden för utbildningssektorn visar att den stora lärarbristen som det talats i flera år om, framför allt gäller förskolan och vissa delar av gymnasieskolan. Ett kraftigt överskott ser främst ut att drabba grundskolans tidigare år. Med tanke på att de som i dag utbildar sig till lärare med inriktning mot tidigare år till stor del har kompetens även mot förskolan, kan bristen i förskolan och överskottet i grundskolans tidigare år ta ut varandra. Lärarstudenternas val går alltså till stora delar på tvärs med arbetsmarknadens behov, som vi här kunnat konstatera. Detta gäller även studenternas val av ämnen, något vi återkommer till längre fram. Studenternas fria val verkar inte påverkas av de behov som finns ute i skolorna, trots omfattande verksamhetsförlagda utbildningen. Trots kända demografiska fakta, både vad gäller lärarkårens åldersstruktur och elevkullarnas storlek, görs lite för att skapa balans mellan utbud och efterfrågan på behöriga lärare. Detta är problematiskt då vissa skolformer och ämnen riskerar att få hög (högre) andel obehöriga som undervisar, jämfört med de skolformer och ämnen studenterna premierar i sina fria val.

2.0 Examensmålen och kompetensområden

För att undersöka studenternas bedömning av lärarutbildningen användes examensmålen som måttstock. Anledningen är att det är genom dessa mål som staten styr lärarutbildningen och dess innehåll. Det är därför naturligt att undersöka närmare hur väl lärarstudenterna anser att de har uppnått målen och ifall de anser att målen är viktiga. De mål som gäller för att få lärarexamen är dels de generella som anges i Högskolelagen, 1 kap 9 §, dels de specifika examensmålen enligt Högskoleförordningen. Som nämnts ovan beslutade regeringen i maj 2005 att lägga till några mål. Denna förändring gällde dock inte de lärarstudenter som tog examen hösten 2005.

Denna fråga fanns med i Lärarnas Riksförbunds undersökning från 2004 och resultatet från 2004 anges i parentes.

⁴ HSV Rapportserie 2004:19 R och 2005:44 R.

2.1 Vilka mål anser studenterna att de har uppnått?

Tabell 5

Frågan om studenterna anser att de har uppnått examensmålen:	Anser att de inte har uppnått målet (%)	Mitten värde (%)	Anser att de har uppnått målet (%)
Gett kunskaper som krävs för att förverkliga skolans mål	11 (13)	43 (58)	46 (29)
Gett goda kunskaper i ämnen	11 (15)	49 (42)	40 (42)
Bidragit till att utveckla förmågan att bedöma elever	15 (14)	46 (47)	39 (40)
Utvecklat färdigheter att genomföra undervisningen	20 (26)	42 (39)	38 (34)
Bidragit till att utveckla viljan att forska	55 (48)	29 (34)	16 (18)
Bidragit till att utveckla förmågan att förmedla demokratins värdegrund	8 (9)	29 (43)	47 (49)
Utvecklat förmågan att tillvarata forskningsresultat	22 (26)	51 (52)	26 (23)
Insett betydelsen av könsskillnader i undervisningssituationen	15 (14)	27 (38)	43 (46)
Utvecklat förmågan att kunna använda IT i undervisningen	46 (58)	38 (31)	17 (11)
Insett massmediers roll i undervisningssituationen	26 (29)	47 (44)	27 (26)
Bidragit till att utveckla förmågan att analysera moraliska frågor	16 (18)	48 (44)	36 (37)

2.2 Vilka mål anser studenterna är viktiga?

När studenterna har fått ange hur viktiga examensmålen är så är det framför allt fem mål som de studerande anser är viktigare än andra. Dessa är; goda kunskaper i ämnen och ämnesområden, att kunna bedöma och värdera elevers lärande och utveckling, kunskaper att förverkliga skolans mål, förmågan att förmedla demokratins värdegrund samt att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisningen. Dessa mål har minst 80 procent av studenterna skattat som viktiga. Detta resultat stämmer väl överens med undersökningen från 2004.

2.3 Kompetensområden

Förutom frågorna kring examensmålen har vi frågat studenterna om en rad olika kompetensområden som är relevanta för läraryrket. Ibland kan det råda oklarheter vad som ska tolkas in i begreppet utbildning. För att klargöra detta har vi i enkäten tydliggjort att med utbildning avses såväl den högskoleförlagda delen, inklusive ämnesstudierna, som den verksamhetsförlagda delen.

Även denna fråga fanns med i Lärarnas Riksförbunds undersökning från 2004 och resultatet från 2004 anges i parentes.

Tabell 6

Frågor om studenterna har fått utbildning i vissa kompetensområden	Ingen utbildning alls (%)	Mittenvärde (%)	Fullt tillräcklig utbildning (%)
Ledarskap	25 (24)	44 (43)	32 (33)
Konflikthantering	56 (48)	32 (37)	12 (14)
Förmåga att skapa ordning	44 (33)	42 (44)	14 (23)
Förmåga att utvärdera elevers lärande	24 (23)	46 (49)	30 (27)
Förmåga att utforma skriftliga prov	73 (69)	21 (23)	6 (8)
Förmåga att utforma andra typer av elevuppgifter än skriftliga prov	41 (27)	37 (50)	23 (23)
Utvecklingssamtal	50 (43)	32 (35)	17 (21)
Föräldrakontakt	54 (48)	30 (35)	17 (16)
Yrkesetiska frågor specifika för läraryrket	17 (25)	51 (53)	31 (23)
Lärares juridiska ansvar och tillsynsplikt	24 (35)	47 (46)	29 (20)
Lagar och regler kring offentlighet och sekretess	23 (24)	39 (41)	39 (34)
Förmåga att lära eleverna att läsa, skriva och räkna? ⁵	27 (25)	35 (33)	38 (36)
Kunskaper i betygsättning ⁶	45	38	17

Många av kompetensområdena är generella för lärarutbildningen och kunskaperna ska inte variera beroende på vilken skolform som respektive lärarexamen ger behörighet till. Men vad gäller ”förmåga att utforma skriftliga prov” kan det vara så att det är vanligare att arbeta med prov, om man ska arbeta i grundskolans senare år och gymnasieskolan. I tabellen nedan är denna fråga nedbruten utifrån vilken skolform studenterna har inriktat sig mot.

Tabell 7

		Förskola	Grundskolans tidigare år	Grundskolans senare år + gymnasieskolan
Förmåga att utforma skriftliga prov	Ingen utbildning alls	85	78	58
	Mittenvärde	13	17	30
	Fullt tillräcklig utbildning	2	4	11

Tabellen visar att de studenter som ska arbeta i grundskolans senare år och gymnasieskolan i högre utsträckning anser sig ha fått utbildning i att utforma skriftliga prov.

2.4 Analys

När det gäller studenternas åsikter kring examensmålen kan vi konstatera att den övergripande bilden inte skiljer sig nämnvärt från undersökningen från 2004. Det mest positiva är utvecklingen för målet ”... kunskaper för att förverkliga skolans mål”. Andelen studenter som anser att de har uppnått målet är 46 procent 2005. Detta kan jämföras med 29 procent i 2004 års undersökning.

⁵ Denna fråga besvarades endast av de studenter som avser att arbeta i grundskolans tidigare år.

⁶ Denna fråga besvarades endast av de studenter som avser att arbeta i grundskolans senare år och gymnasieskolan. Denna fråga var ej med i undersökningen 2004.

Av de fem mål som studenterna anser vara de viktigaste målen är det två mål som en högre andel av studenterna anser att de uppnått jämfört med 2004. Det gäller tre av de viktigaste examensmålen har marginellt fått sämre resultat jämfört med 2004. De lägst skattade målen är viljan att forska samt förmågan att ta till sig forskningsresultat.

Studenternas åsikter om hur mycket utbildning de har fått inom en rad olika kompetensområden ger delvis en annan bild. Resultatet är både positivt och negativt. Rent generellt är det en för stor andel av studenterna som angett att de inte fått utbildning i centrala kompetensområden som till exempel ledarskap, konflikthantering, förmåga att utforma olika typer av elevuppgifter och förmåga att skapa ordning. Det är inte bra att över 70 procent upplever att de inte har fått utbildning i att utforma skriftliga prov. Att kunna utforma skriftliga prov är en viktig förmåga, men prov kanske används mer i grundskolans senare år och gymnasieskolan. Därför är det tråkigt att konstatera att nästan 60 procent av studenterna som ska arbeta på grundskolans senare år och gymnasieskolan anser att de inte fått utbildning alls i att utforma skriftliga prov. De områden som haft den mest positiva utvecklingen sedan 2004 är utbildning i yrkesetiska frågor och lärares juridiska ansvar och tillsynsplikt. Högst andel (39 procent) anser sig ha fått utbildning i lagar och regler i offentlighet.

Ett antal av kompetenserna i tabell 6, till exempel föräldrakontakt och utvecklingssamtal, är av sådan art att de huvudsakligen bör behandlas i den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. Denna del av utbildningen sköts av skolhuvudmännen och av de yrkesverksamma lärarna och det är uppenbart att kommunikationen och ansvarsuppdelningen mellan skolhuvudmännen och högskolorna måste bli bättre. Högskolorna måste säkerställa att alla viktiga och centrala kompetensområden tas upp och behandlas på den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. Lärarna i skolan måste betraktas som lärarutbildare och det är ett helt annorlunda uppdrag jämfört med den tidigare praktiken. Ett uppdrag med ett större ansvar måste följas av fortbildning och tid för uppdraget. Analysen ovan visar på behovet av bättre introduktion och utbildning i yrket efter avslutad högskoleutbildning och att lärarna kvalitetssäkras genom att införa en auktorisation för lärare.

Vidare kan vi konstatera att denna undersökning visar ungefär samma resultat som undersökningen från 2004, vad gäller lärarnas kunskaper i att lära eleverna att läsa, skriva och räkna. 27 procent av de lärare som avser att arbeta i grundskolans tidigare år anger att de inte har fått tillräcklig utbildning att lära eleverna att läsa, skriva och räkna. Detta är något sämre än undersökningen från 2004.

När det gäller kunskaper i betygsättning ser det heller inte bra ut. Av de lärare med examen mot grundskolans senare år och gymnasieskolan är det endast 17 procent som anser att de har fått tillräcklig utbildning i betygsättning. Nästan hälften (45 procent) har angett att de inte fått någon utbildning alls i betygsättning.

3.0 Det allmänna utbildningsområdet (AUO) och ämnesstudierna

3.1 Studenternas åsikter om det allmänna utbildningsområdet (AUO) och ämnesstudierna

Det allmänna utbildningsområdet ska enligt den proposition som riksdagen antog omfatta 60 poäng, varav minst 10 poäng ska vara verksamhetsförlagda. Utbildningsområdet bör omfatta både för yrket centrala kunskapsområden och tvärvetenskapliga ämnesstudier.

Lärarstudenterna ska läsa en till två ämnen/ämnesområden. De ska sammanlagt omfatta 40-80 poäng beroende på val av ämne och vilken skolformsinriktning studenten har på studierna. Varje ämne/ämnesområde ska innefatta 10 poäng verksamhetsförlagd utbildning, VFU.

Genom verksamhetsförlagd utbildning ska avståndet mellan lärarutbildning och skolan minska. I detta kapitel redovisas studenternas åsikter om några övergripande frågor om AUO, ämnesstudierna och VFUn.

Tabell 8

Studenternas övergripande åsikter om innehållet i utbildningen	Mycket missnöjd	Mittenvärde	Mycket nöjd
Innehållet i det allmänna utbildningsområdet	29	52	18
Studenternas åsikter om innehållet i sina ämnesstudier	5	41	54

Studenterna är i högre grad nöjda med sina ämnesstudier än med det allmänna utbildningsområdet. Mer än hälften av studenterna har angett att de är mycket nöjda med sina ämnesstudier. Nästan 30 procent av studenterna svarar att det är mycket missnöjda med AUO.

3.2 Studenternas åsikter om den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) inom AUO och ämnesstudierna

I examensbeskrivningen står det angivet att av det allmänna utbildningsområdet (AUO) ska minst 10 poäng vara verksamhetsförlagda och likaså minst 10 poäng per inriktning (ämne). Med anledning av detta är det av intresse att undersöka hur många studenter som faktiskt har varit ute på VFU under AUO och under inriktningarna.

Tabell 9

Antal VFU-veckor inom det allmänna utbildningsområdet. Fördelat på examensinriktning.

Vilken typ av examensinriktning		Förskola + fritidshem	Grundskolans tidigare år	Grundskolans senare år + gymnasieskolan	Totalt:
Hur många veckor har du gjort VFU under AUO?	0-4 veckor	8	11	6	8
	5-9 veckor	38	35	25	31
	10-14 veckor	42	40	43	43
	15 veckor eller fler	13	15	26	18

Tabell 10

Antal VFU-veckor inom huvudinriktningen. Fördelat på examensinriktning.

Vilken typ av examensinriktning		Förskola + fritidshem	Grundskolans tidigare år	Grundskolans senare år + gymnasieskolan	Totalt:
Hur många veckor har du gjort VFU under din huvudinriktning?	0-4 veckor	21	20	20	21
	5-9 veckor	42	41	28	37
	10-14 veckor	35	36	48	39
	15 veckor eller fler	3	3	4	3

Av andra frågor i enkäten framgår att 74 procent av studenterna har tillhört en partnerskola och nästan samtliga (96 procent) har gjort VFU inom AUO, 94 procent respektive 83 procent inom ämnesstudierna. Men, som går att utläsa ovan, har 39 procent inte haft 10 veckors VFU under AUO, trots att studenterna enligt examensförordningen ska ha minst 10 poäng verksamhetsförlagd utbildning här.

Tittar man på de olika skolformerna i relation till VFU under ämnesstudierna visar det sig, att studenter med inriktning mot grundskolans senare år och gymnasieskolan i högre utsträckning får de enligt examensförordningen angivna VFU-poängen. Studenter med inriktning mot förskola, fritidshem och grundskolans tidigare år får i något lägre utsträckning de 10 poäng VFU som de har rätt till.

En viktig del i den verksamhetsförlagda utbildningen är handledningen. Lärarutbildarna i skolan har viktiga uppgifter såsom att utbilda, vägleda och stärka lärarstudenten till att växa i rollen som lärare. Därför är det glädjande att se att studenterna är nöjda med sina lärarutbildare.

Tabell 11

	Genomgående dåligt (%)	Varken bra eller dåligt (%)	Genomgående bra (%)
Hur har kvaliteten på handledningen varit under VFU under AUO?	11	30	58
Hur har kvaliteten på handledningen varit under VFU inom ämnesstudierna?	8	31	61

58 respektive 61 procent av studenterna anser att kvaliteten på handledningen har varit genomgående bra.

Vi har också låtit studenterna sätta betyg på hela den verksamhetsförlagda delen av utbildningen inom det allmänna utbildningsområdet, enligt tabellen nedan.

Tabell 12

	Sämsta möjliga (%)	Varken bra eller dålig (%)	Bästa möjliga (%)
Vilket betyg skulle du ge din genomgångna VFU under AUO?	7	37	56
Vilket betyg skulle du ge din genomgångna VFU under ämnesstudierna?	3	33	64

När man jämför med tabell 8, där studenterna fått bedöma innehållet, framkommer det ovan att de är betydligt mer nöjda när de tar ställning till helheten. Faktorer som kan påverka och höja betyget kan vara avvägningen mellan VFU och högskoleförlagd utbildning, kvaliteten på handledningen, en lagom avmätt kravnivå, trivsel med eleverna, etcetera.

När det gäller VFU under ämnesstudierna är resultatet ett annat, var tredje student anser att de varken är besvikna eller nöjda. 60 procent anser att de är mycket nöjda och knappt 3,5 procent är missnöjda med sin VFU. Vidare varierar innehållet kraftigt mellan olika lärosäten.

3.3 Analys

I redovisningen ovan framkommer det att studenterna är mer nöjda med sina ämnesstudier, än vad de är med studierna inom det allmänna utbildningsområdet. 54 procent av studenterna är mycket nöjda med ämnesstudierna och detta är bra. Dock är det nästan en tredjedel av lärarstudenterna som är direkt missnöjda med innehållet i det allmänna utbildningsområdet. Denna bild bekräftar HSV:s utvärdering av lärarutbildningen och visar på behovet av att det allmänna utbildningsområdet måste förbättras. Vi vet sedan tidigare att innehållet varierar kraftigt mellan lärosätena samt att innehållet också beror på vilka kurser studenterna väljer. Dessutom varierar även lärartätheten vilket också kan påverka studenternas synpunkter.

I denna del av utbildningen samläser vanligtvis studenter med olika inriktningar. Att utveckla kurser som upplevs som lika meningsfulla och krävande för alla studenter är en utmaning. Exempelvis tenderar de studenter som läser mot förskolan att vara mer nöjda med AUO än de

som läser mot gymnasieskolan. Det tyder på svårigheten att finna en balans som tillfredsställer samtliga.

När det gäller den verksamhetsförlagda delen av AUO och ämnesstudierna visar det sig att långt ifrån alla studenter får de poäng som de enligt examensförordningen har rätt till. Skolhuvudmännens och högskolornas ömsesidiga ansvar för planering och innehåll i den verksamhetsförlagda delen av utbildningen måste förtydligas. Det relativa missnöjet med innehållet ovan kan till viss del bero på att samverkan mellan högskola och skolhuvudmännen ännu inte fungerar.

I såväl HSVs tidigare utvärdering, som lärarorganisationernas undersökningar, uttrycker många studenter att den verksamhetsförlagda utbildningen är den mest meningsfulla delen av lärarutbildningen. Det syns tydligt när studenterna får ta ställning till VFUn som helhet. Att kvaliteten på handledningen varit mycket god spelar säkerligen stor roll.

4.0 Studenternas åsikter om examinationsformer i kurserna under allmänna utbildningsområdet (AUO)

HSV:s utvärdering var kritisk när det gäller kravnivån på utbildningen. Många studenter ansåg att det ställs låga krav för att få godkänt på utbildningen. Högskoleverkets bedömargrupp menade att många gånger är resultatet av en utbildningssyn där lärarna ser som sin främsta uppgift att stimulera studenternas eget kunskapssökande. Prov och betyg undviks eftersom sådana antas leda till osjälvständigt tentamensläsande som inte ger långsiktiga kunskaper. Men enligt bedömargruppen klarar många studenter inte av att hantera det fria studiesättet. Högskoleverket rekommenderade lärosätena att se över och skärpa kravnivåerna i utbildningen och kvalitetssäkra examensarbetena. Vidare gav Högskoleverket sig själv i uppdrag att genomföra en särskild studie av examinationsformerna inom lärarutbildningen. Med anledning av detta ställde vi ett antal frågor kring vad studenterna ansåg om examinationsformerna och då gällde de examinationsformer som används i kurserna under det allmänna utbildningsområdet.

4.1 Vilka examinationsformer som är vanligast

Tabell 13

	Aldrig	Mittenvärde	Nästan alltid
Tentor	66	24	11
Hemtentor	34	33	34
Muntliga examinationer	27	36	37
Individuella inlämningsuppgifter	5	19	76
Grupparbeten	5	3	64
Obligatoriska seminarier	5	21	74
Individuella uppsatser	25	34	41

Uppsatsarbeten i grupp	34	40	26
-------------------------------	----	----	----

Tabellen ovan visar att individuella inlämningsuppgifter och obligatoriska seminarier är de vanligaste examinationsformerna. Traditionella tentor förekommer nästan aldrig på kurser inom AUO.

4.2 Vad anser studenterna om kravnivån

Tabell 14

	Mycket låga	Mittenvärde	Mycket höga
Tentor	12	45	44
Hemtentor	11	52	36
Muntliga examinationer	22	62	16
Individuella inlämningsuppgifter	8	54	38
Grupparbeten	11	62	27
Obligatoriska seminarier	25	48	27
Individuella uppsatser	7	51	43
Uppsatsarbeten i grupp	10	62	28

I tabellen ovan ser vi att individuella uppsatser, individuella inlämningsuppgifter, hemtentor och tentor, är de examinationsformer som studenterna anser har mycket höga kravnivåer. Obligatoriska seminarier och muntliga examinationer är de examinationsformer som studenterna anser har mycket låg kravnivå.

4.3 Vilka examinationsformer föredrar studenterna

Tabell 15

		Procent
Vilken examinationsform föredrar du (välj maximalt två alternativ)	Hemtentor	47
	Individuella inlämningsuppgifter	36
	Grupparbeten	29
	Obligatoriska seminarier	24
	Muntliga examinationer	16
	Individuella uppsatser	15
	Tentor	15

	Uppsatsarbeten i grupp	6
	Annan examination	2

Studenterna föredrar framförallt två examinationsformer framför andra: hemtentor och individuella inlämningsuppgifter. I tabellen nedan är denna fråga uppdelad utifrån studenternas examensinriktning.

Tabell 16

Vilken typ av examensinriktning		Förskola + fritidshem	Grundskolans tidigare år	Grundskolans senare år + gymnasieskolan
Vilken examinationsform föredrar du (välj maximalt två alternativ)	Tentor	10	16	19
	Hemtentor	45	48	48
	Muntliga examinationer	14	16	18
	Individuella inlämningsuppgifter	41	39	31
	Grupparbeten	44	29	21
	Obligatoriska seminarier	15	25	26
	Individuella uppsatser	15	14	18
	Uppsatsarbeten i grupp	6	5	7

I tabellen ovan ser vi att hemtentor och individuella inlämningsuppgifter är populärast oavsett examensinriktning. Det finns vissa skillnader. De studenter med inriktning mot förskolan föredrar grupparbeten, mer än vad gymnasielärarna gör, och vill inte ha tentor i samma utsträckning som övriga studenter. Studenter med inriktning mot grundskolans senare år och gymnasieskolan vill även ha obligatoriska seminarier.

4.4 Analys

Det första vi kan konstatera är att det är de examinationsformer som är individuella och skriftliga som studenterna anser vara mest krävande. Samtidigt är det inte dessa examinationsformer som är de mest frekventa. I stället är det, förutom individuella inlämningsuppgifter, två examinationsformer av annan karaktär som är vanligast; obligatoriska seminarier (där det med andra ord räcker med närvaro för att få godkänt på kursen) och grupparbeten. Hemtentor är den examinationsform som studenterna allra helst skulle vilja ha. Har vi någon syn på vad som är bra respektive dåliga examinationsformer?

5.0 Övergripande om lärarutbildningen

Avslutningsvis fanns det några frågor som rör studenternas övergripande åsikter om lärarutbildningen. Studenterna fick sätta betyg på lärarutbildningen och ange ifall utbildningen påverkat viljan att börja arbeta som lärare.

Resultatet på frågan vilket betyg som studenterna skulle ge till lärarutbildningen kan jämföras med undersökningen från 2004. Resultatet från 2004 anges i parentes.

Tabell 17

	Sämsta möjliga	Varken bra eller dålig	Bästa möjliga
Vilket betyg skulle du ge din lärarutbildning?	8 (20)	76 (62)	16 (17)

Tabell 18

	Minskat min vilja	Har inte förändrat min vilja	Ökat min vilja
Har utbildningen påverkat din vilja att arbeta som lärare?	9	37	54

5.1 Analys

Tabellerna ovan visar ett tydligt resultat. Vi kan notera en markant förbättring när det gäller studenternas övergripande åsikter om lärarutbildningen. 76 procent ger nu utbildningen godkänt, jämfört med 62 procent i den förra undersökningen. Andelen som ger lärarutbildningen underbetyg har minskat från 20 procent till åtta, och över hälften anger nu att utbildningen har ökat viljan att arbeta som lärare. Det har dock inte skett någon förändring vad gäller hur många studenter som anser att utbildningen var den bästa möjliga. Här är det 16 procent 2005 jämfört med 17 procent 2004. Lärarutbildningen har också verkat positiv på studenternas vilja att arbeta som lärare. Över hälften anger att utbildningen har ökat viljan att arbeta som lärare. 37 procent har angett att utbildningen inte förändrat viljan, vilket kan innebära att studenterna redan hade en positiv vilja innan utbildningen men att den inte ökade genom utbildningen. Studenternas sammantagna upplevelse av utbildningen har bidragit till att öka deras vilja att arbeta som lärare, vilket är positivt.